

DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2024-52-6>

УДК 35.075

Федорчук О.М.

*кандидат економічних наук,
професор кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств
Національного авіаційного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4732-8305>
E-mail: oleksandr.fedorchuk@npp.nau.edu.ua*

Дегтяренко М.А.

*кандидат юридичних наук,
викладач кафедри аграрного права та землеустрою
Університет Марії Кюрі-Склодовської, м. Люблін, Польща
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6291-9803>
E-mail: Degtiarenko.mariia@gmail.com*

Шиманська М.Е.

*викладач кафедри аграрного права та землеустрою
Університет Марії Кюрі-Склодовської, м. Люблін, Польща
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5976-496X>
E-mail: malgorzata.szymbanska2@mail.umcs.pl*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ «РОЗУМНЕ СЕЛО» ЯК ПРІОРИТЕТНОГО НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

В статті розглянуті перспективи впровадження концепції «Розумне село» як пріоритетного напрямку розвитку інфраструктури сільських територій в Україні в умовах повоєнного періоду. Проаналізовані проблеми впровадження проектів розумних сіл на основі сталого розвитку. Запропоновані чинники, які утворюють основу інтегративної моделі розумного села та доведено, що концепція «розумного села» має визначатись як комплексна (оскільки спрямована на різні сфери: економічну, екологічну, соціальну тощо) і водночас індивідуальна, оскільки направлена на вирішення конкретних проблем певної території. Висвітлено нормативно-правові передумови впровадження концепції «Розумне село» та запропоновано нормативно-правове регулювання.

Ключові слова: продовольча безпека, аграрна інфраструктура, розумні села, відродження села, місцева громада, сталий розвиток, нормативно-правове регулювання.

Fedorchuk Oleksandr, Dehtiarenko Mariia, Shymanska Malgorzata. PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF THE "SMART VILLAGE" CONCEPT AS A PRIORITY DIRECTION FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL INFRASTRUCTURE IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECOVERY

The article examines the prospects for the implementation of the Smart Village concept as a priority area for the development of rural infrastructure in Ukraine in the context of post-war period. The problems of implementation of smart village projects based on sustainable development are analyzed. The factors that form the basis of the integrative model of a smart village are proposed, and it is proved that the concept of a smart village should be defined as complex (since it is aimed at various spheres: economic, environmental, social, etc.) and at the same time individual, since it is aimed at solving specific problems of a particular territory. The authors highlighted the regulatory and legal prerequisites for the implementation of the "Smart Village" concept and proposed regulatory and legal regulation. The authors emphasize that currently there is no specific, generally accepted definition of the "smart village" concept, and due to the fact that this concept is extremely dynamic, there is a rapid development of this area. A smart village is characterized by highly efficient management and economy, high quality of life, communication and mobility, active participation of the population in community life, and a caring attitude towards the environment. The impact of the decisions implemented by the city authorities should be predictable and measurable. It can be expressed in financial equivalents (savings in the city budget, increase in tax revenues), operational performance indicators and the level of public satisfaction with the quality of life in rural areas. It is emphasized that the authorities should ensure that technologies are not implemented for the sake of technology, but to improve the quality of planning and operational processes and to increase the comfort of the urban environment.

Key words: food security, agrarian infrastructure, smart villages, rural revitalization, community, sustainable development, legal and regulatory regulation.

Постановка проблеми. По всьому світу актуальність численних проблем існування сіл привела до пошуку розумних та ефективних способів управління ними. Відповідно такі села все частіше отримують мітку «розумних». Одним із способів концептуалізації поняття «Розумне село» є його модель як стійкого і придатного для життя середовища. Розвиток сільської місцевості може сприяти зменшенню регіональної нерівності та вирівнюванню соціально-економічних умов між містом і селом. Це може сприяти сталому розподілу ресурсів, розвитку інфраструктури, доступу до освіти, охорони здоров'я та інших державних послуг. Тому розвиток сільської місцевості має велике соціальне значення.

Міжнародний досвід також показує, що інфраструктура сільських територій потребує не лише економічного розвитку, а сталого розвитку в усіх сферах і в широкому сенсі. Розвиток сільських територій потребує комплексного підходу, який включатиме покращення інфраструктури, розширення доступу до сучасних сільськогосподарських технологій, підтримку малих та середніх сільських підприємств, надання фінансових та консультаційних послуг, підтримку фермерів через кредити та навчання, розвиток інфраструктури для зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, а також залучення молоді до сільського життя та підприємництва.

Ефективний розвиток села потребує розумного підходу. Перспективним варіантом розвитку сільських територій в Україні є концепція «розумного села», яка вписується в концепцію сталого розвитку і вже широко й успішно впроваджується у світі. Ця концепція також повністю відповідає децентралізації влади, екологічним викликам в частині розумного використання ресурсів, але водночас спрямована на перетворення села на успішний проект для покращення життя сільських жителів, шляхом покращення доступу до послуг в широкому значенні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до сталого розвитку сільських територій на базі концепції «Розумне село» виявила велика група українських та зарубіжних учених таких як Бейлі М., Енрікес Ж., В. Гевельт, МакАлістер Дж. А., Гурецька А., Єжич З., Кардум Б., Єжинська Б., Калиновський С., Коморовський Л., Панчишко Б., Вольський О., Завратнік В., Чжан Х., Вернер І., Похиленко Н., Ткаченко Д. та ін.

Розвиток сільських територій для України важливий з багатьох причин. За даними офіційного сайту Верховної Ради України, станом на 1 січня 2022 р. кількість сільських населених пунктів становила 28 369 од. За довоєнною статистикою, у сільській місцевості України проживало близько 12,5 мільйонів, що становило близько 30,3% від загальної чисельності населення України [21].

Агропромисловий комплекс, усвою чергу, забезпечує продовольчу безпеку країни і є важливою галуззю з точки зору ВВП (приблизно 20%) та зайнятості (приблизно 15% від загальної кількості населення України). Більшість сільського населення зайнята в агропромисловому комплексі [13; 25].

Проте спостерігається глибока криза сільського господарства, сільськогосподарського виробництва та зменшення кількості сільського населення. Вкрай складним залишається соціально-економічне становище більшості сільських і сільськогосподарських районів. Існує низка проблем – безробіття, бідність, трудова міграція, старіння суспільства, знищення соціальної інфраструктури, фізичний знос матеріальної бази сільськогосподарського виробництва, демографічна криза.

Російське вторгнення в Україну у 2022 р. має далекосяжні соціальні та економічні наслідки, включаючи масове переміщення населення, фізичне знищення будівель і інфраструктури та великі людські втрати. За оцінками, війна призвела до того, що понад 7,1 млн українців опинилися за межею бідності та ще 3,7 млн наблизились до неї. Крім того, оціночна кількість людей, які потребують гуманітарної допомоги, на кінець 2022 р. зросла до 17,6 млн осіб, найскладнішою ситуація відмічається в Південно-Східному та Центральному макрорегіонах України [21].

Ситуація в містах відрізняється від ситуації в селі, сільські домогосподарства і до війни були загалом більш соціально вразливими щодо засобів і умов життя, хоча вони були краще забезпечені продуктами харчування внаслідок споживання власної сільськогосподарської продукції; у переважній більшості сільська місцевість характеризувалася вищим рівнем безробіття, нижчим рівнем доступу до соціальних послуг та гендерної рівності [12].

Крім того, війна вплинула продуктивність домашніх господарств: чверть респондентів репрезентативного опитування, проведеного ФАО наприкінці 2022 р., вказали,

що вони припинили або скоротили свою сільськогосподарську діяльність внаслідок війни [22].

Що стосується безпосередньо концепції «розумного села», то дослідження концепції проводяться на різних територіальних рівнях, охоплюючи цілі континенти, окремі країни або менші адміністративні одиниці [4–6; 10; 24].

Дослідження американських, азійських та африканських вчених найчастіше зосереджуються на енергетичних системах, кліматі та сталому сільському господарстві [1; 2; 6; 10; 20], тоді як європейські роботи в основному розглядають цю тему в контексті відродження місцевих громад через покращення громадських послуг та використання нових технологій [11; 17–19; 24].

Проте, маючи значну кількість теоретичних досліджень і практичних рекомендацій щодо стимулювання організаційно-економічного розвитку сільської місцевості України та широкого застосування концепції «Розумне село» у світі, результатом яких стало вирішення локальних проблем, що в свою чергу вплинуло на вирішення глобальних проблем, концепція «розумного села», як складової сталого сільського розвитку, не отримала достатньої наукової уваги в Україні. Відсутність відповідних теоретичних засад опосередковано пояснює те, чому концепція «Розумного села» як складової сталого розвитку сільських територій України не знайшла відображення як у державній політиці, так і в нормативно-правових документах.

Українська дослідниця Н. Похиленко наголошує, що концепція «розумного села» є можливим шляхом розвитку сільських територій України у післявоєнний період [24].

Однак, досі в Україні бракує досліджень, спрямованих на визначення ключових принципів та методології перспектив впровадження концепції «Розумне село» як пріоритетного напрямку розвитку сільських територій України в умовах повоєнного періоду. Отже, можливі варіанти реалізації концепції розумного села, шляхи оптимальної її адаптації до українських реалій, а також нормативно-правові передумови її успішного впровадження потребують подальшого уточнення та доопрацювання.

Мета статті. На нашу думку, початкове впровадження елементів моделі розумного села в країнах з розвинутою економікою, зокрема в країнах ЄС та США може стати орієнтиром при формуванні стратегії розвитку сільської місцевості в Україні.

Перехід до такої моделі в Україні вимагає попереднього широкого розгляду змісту набору елементів нової парадигми та викривленню їх змісту, а також поміркованої адаптації поняття до українських реалій, враховуючи нові соціальні, екологічні та економічні виклики, спричинені COVID-19 та військовою агресією Російської Федерації.

Тому метою даної статті є висунення пропозицій щодо шляхів запровадження концепції «Розумне село» в Україні в рамках сталого розвитку сільських територій у післявоєнній відбудові на основі вивчення міжнародного досвіду з виокремленням досвіду окремих економічно-розвинених країн.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Підхід «Розумне село», який набирає обертів в світі протягом кількох років, базується на поєднанні сучасних інструментів і технологій з метою покращення якості життя та підвищення рівня публічних послуг для сільських мешканців, раціонального використання ресурсів та зменшення впливу на навколишнє середовище. Громада «розумного села» співпрацює на своїй території та спільно приймає рішення щодо її розвитку. Автори погоджуються з Б. Єжинською, що концепція «розумних сіл» повною мірою вписується в широку ідею сталого розвитку [8].

Вважаємо, що в системі розумного села має бути п'ять підсистем, а саме стратегічна, соціальна, економічна, ресурсно-екологічна та інформаційна.

Водночас характерним для Концепції «Розумне село» є використання в першу чергу власного капіталу (матеріального, фінансового, людського) певної території для вирішення визначених проблем цієї території.

Отже, Концепція «розумного села» визначається як комплексна (оскільки спрямована на різні сфери: економічну, екологічну, соціальну тощо) і водночас індивідуальна, оскільки направлена на вирішення конкретних проблем певної території, а не узагальнених, із використанням в першу чергу власних наявних засобів та потенціалу.

Підхід розумного села не передбачає впровадження універсального рішення, але характеризується багатовимірністю:

1. Розумне суспільство – високий рівень участі місцевого населення у вирішенні місцевих проблем та прийняття рішень

(включно з електронною участю), підвищення рівня освіти, створення соціальних інновацій, соціальна креативність, особливо в пошуку інноваційних рішень виникаючих соціально-економічних проблем; зменшення бідності та соціальної ізоляції мешканців сільських територій, захист традицій і культури сільської місцевості;

2. Розумна економіка – підвищення рівня доходів у сільській місцевості, створення нових робочих місць за межами сільського господарства, включаючи розвиток туризму, створення інновацій та підтримка стартапів, циркулярну економіку.

3. Розумне довкілля – зменшення викидів парникових газів, зменшення забруднення, захист біорізноманіття, довкілля, реалізація принципу сталого розвитку, захист сільського ландшафту, розвиток нових форм використання природного потенціалу суспільства.

4. Розумне врядування – залучення різноманітних стейкхолдерів до процесу прийняття рішень (органи державної влади, соціальні партнери, економічні партнери, неурядові організації), створення довгострокового бачення розвитку сільських територій на основі ендогенних факторів.

5. Розумне сільське господарство – використання нових технологій у сільському господарстві, підвищення значення ІКТ у виробничому та управлінському процесі сільського господарства, використання дружніх технологій, які зменшують забруднення в сільськогосподарському виробництві. Наприклад, використання Інтернету речей (ІоТ) для моніторингу та оптимізації сільськогосподарських процесів (включно з зрошенням, удобренням і моніторингом стану рослин).

6. Розумна доступність – створення зручностей для сільського населення; доступ до державних послуг, таких як: освіта, охорона здоров'я, включаючи впровадження електронних публічних послуг, доступ до ІКТ, включаючи використання цифрових технологій для забезпечення зв'язку між різними сільськими районами та зовнішнім світом, високоякісна громадська інфраструктура (дороги, мости, залізниці), транспортне сполучення, доступ до культури (бібліотеки, театр, кінотеатри).

Необхідно відзначити, що не існує єдиної нормативно-визначеної стандартної моделі розумного села, як і визначеного набору інструментів для реалізації концепції. Також немає чіткого визначення «розумного села». Однак термін «Розумне

село» з'являється в однині та множині приблизно в 100 нормативно-правових актах, опублікованих між 2015 і 2021 роками в EUR-lex, електронній системі пошуку правової інформації Європейського Союзу.

Як вважає В. Блехарчик, розумні села – це сільські території та громади, які спираються на свої поточні сили та ресурси, а також на розвиток нових можливостей, де традиційні та нові мережі та послуги вдосконалюються за допомогою цифрових, телекомунікаційних технологій, інновацій та кращого використання знань. «Розумні села» вирішують потреби своїх мешканців, співпрацюють із сусідами та створюють з ними плани та стратегії на взаємне благо, тобто покращення якості життя мешканців [3]. В той же час деякі дослідники вважають, що розумні села – це села, в яких живуть розумні люди. [7].

Тобто, на сьогодні дефініція «Розумне село» залишається відкритою, задля врахування різноманіття сільських територій у Європі та різноманітність їхніх потреб. Ймовірно, такий підхід до формулювання дефініції збережеться й надалі. Водночас це визначення задає певні рамки для мислення та дій, які є вирішальними для практичного функціонування розумних сіл.

Щодо моделей «Розумного села», що реалізовані в Польщі, що проаналізовані авторами, більшість організовано в соціальній сфері, а найменше у сфері охорони здоров'я. Водночас класифікація реалізованих ініціатив за сферою є досить умовною, оскільки ряд проаналізованих ініціатив були направлені на різні сфери, ще ряд ініціатив можна визначити як комплексні.

«Розумне село», часто асоціюється з провадженням ІТ-технологій. На думку Л. Коморовського розумні села можна визначити як села (місцеві громади), які використовують цифрові технології та інновації у своєму повсякденному житті, таким чином підвищуючи його якість та рівень публічних послуг і краще використовуючи місцеві ресурси [9].

Проте автори не цілком погоджуються із вказаною думкою. «Розумне село» – це в першу чергу про соціальні зміни. Завпровадження ІТ-технологій, то лише можливий засіб для досягнення певної цілі. Зазначимо, що ряд проаналізованих авторами ініціатив реалізовані без використання цифрових технологій

Як показав аналіз, часто досліджувані ініціативи були успішно реалізовані при невеликих фінансових ресурсах, а завдяки

власній праці та винахідливості мешканців. В той ж час, «розумні» ініціативи, що передбачають розвиток інфраструктури не можуть бути реалізовані без залучення значних коштів, тобто коштів держави або ЄС. Але процедура подачі заявки на грант та управління грантом від ЄС є доволі складною, що в свою чергу потребує певної кваліфікації і компетенції від ініціаторів, якими часто не володіють місцеві лідери. Інша суттєва проблема при реалізації ініціатив стосувалась пасивності місцевої влади.

Проблемою є також залучення місцевого населення. Іноді мешканці скептично ставляться до «розумних» ініціатив, особливо люди середнього віку. Дослідження показує, що найлегше залучити дітей, підлітків і літніх людей, а найважче – працюючих. Залучення місцевого населення до реалізації «смарт» ініціативи є вкрай важливим, оскільки в такому разі суспільство відчуватиме співвідповідальність за створені разом об'єкти і дбайливо ставитиметься до них.

Підсумовуючи досвід Польщі зазначимо, що кількість реалізованих «смарт» ініціатив щорічно збільшується, що свідчить про успішність вказаної концепції.

У Польщі немає окремих правових норм, які б регулювали реалізацію концепції «Розумне село», ініціатори створення розумних ініціатив використовують в першу чергу нормативно-правові документи ЄС.

В Європейському Союзі, частиною якого є Польща, концепція «розумного села» реалізується в рамках Спільної сільськогосподарської політики (ССП) і є елементом європейської політики розвитку сільських територій.

На національному рівні, з метою імплементації ССП, в Польщі прийнято Закон від 26 січня 2023 р. про фінансування спільної сільськогосподарської політики на 2023–2027 рр. [14] та Закон від 8 лютого 2023 р. про Стратегічний план ССП на 2023–2027 роки [15]. Стратегічний план для ССП, як того вимагає регламент ЄС, схвалено Європейською Комісією 31 серпня 2022 р. (далі – План).

Як показує польський досвід, більшість рішень щодо впровадження «розумного села» приймалися на основі загального закону про місцеве самоврядування. Відповідно до Закону про місцеве самоврядування, гміна має компетенцію в усіх питаннях місцевого значення, які не виключені законом, для користі інших суб'єктів. Іншими словами, комуна відповідає за вирішення питань, що стосуються сфери

її діяльності, таких як інфраструктура, освіта, культура чи охорона навколишнього середовища [16].

Сучасний розвиток сільської місцевості в Україні теж зумовлений впровадженням заходів децентралізації, зокрема створенням належних умов (матеріальних, фінансових та організаційних) для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування власних та делегованих повноважень, ефективного використання наявних ресурсів і максимального залучення населення до прийняття управлінських рішень.

У свою чергу, концепція «Розумних сіл» відповідає принципам децентралізації, адже «Розумні ініціативи» визначаються за методом «знизу», оскільки місцеве населення саме визначає потреби своїх територій та виділяє кошти на їх задоволення. Крім того, вказана концепція також передбачає залучення місцевого населення до прийняття управлінських рішень, що також відповідає принципам децентралізації.

Цифровізація територіальних українських громад, що розпочалась у 2016 р., можна вважати першим кроком до реалізації концепції «Розумних сіл» в Україні, оскільки концепція «Розумного села» серед іншого визначається використанням інформаційних технологій для вирішення соціальних проблем.

На жаль, через війну процес реформування призупинено. Однак слід відзначити значний розвиток інформаційних технологій в Україні та можливість їх використання навіть під час війни для покращення життя сільських жителів, особливо в контексті доступу до соціальних послуг у прифронтових районах.

Постановою Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 816 затверджено Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів, яким передбачено смарт-спеціалізацію. Смарт-спеціалізація – підхід до стратегічного планування регіонального розвитку та визначення сфер втручання, що забезпечує економічне зростання та ґрунтується на розкритті інноваційного потенціалу, унікальності наявних активів, конкурентних переваг регіону та їх найбільш ефективного використання [23].

Це свідчить про те, що базові кроки щодо впровадження «розумних» рішень в Україні вже зроблені, і можуть становити підґрунтя для розширення сфери їх засто-

сування, зокрема в широкому застосуванні концепції «Розумне село».

На думку авторів, окрім стратегічних національних планів розвитку, при відбудові країни також має робитись акцент на місцевих ініціативах, менших за масштабом, але які мають більше ефектів видимих для мешканців окремих територій. У свою чергу, концепція «Розумне село» передбачає реалізацію як масштабних проєктів, так і локальних малих проєктів.

Зараз триває робота з підготовки Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 р..

Як показує досвід ЄС та США впровадження концепції розумного села вписується в загальну стратегію розвитку сільських територій.

Вважаємо, що стратегічне, довгострокове мислення є запорукою післявоєнної відбудови села. Тому важливо включити положення щодо впровадження концепції «розумного села» в конкретну стратегію.

Отже цілком логічною виглядає наша пропозиція щодо внесення зміни до Концепції розвитку сільських територій, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995, якою визначені основні пріоритети розвитку сільських територій та механізм забезпечення підготовки аграрно-сільського сектору держави до функціонування в умовах зони вільної торгівлі з ЄС.

Як показує досвід Польщі, місцеві громади часто затверджують власну стратегію впровадження «Розумного села» на конкретній території (громаді). Водночас на думку авторів доцільним розроблення та затвердження типової стратегії, виконавчою владою України, яку місцеві громади могли б брати за основу та адаптувати під власні потреби та ресурси.

Для розробки та впровадження стратегій «Розумне село» необхідно створити відповідну структуру управління. Вирішальну роль у цьому процесі має відігравати місцева влада, яка має стратегічну позицію, що дозволяє поєднувати та координувати діяльність різних груп інтересів. Важливим завданням управлінської структури є забезпечення достатньої спроможності для виконання планів. Тому, на думку авторів, виправданим є визначення обов'язку місцевої влади підтримувати реалізацію соціальних ініціатив щодо впровадження «розумних» рішень на певній території, а також визначення конкретних завдань та обов'язків у плані реалізації.

Як показує закордонний досвід, велике значення для реалізації концепції «розумного села» має підтримка та фінансування. Фінансування може здійснюватися з різних джерел, у тому числі державних, недержавних та місцевих фондів. Але при цьому реалізація концепції «Smart Village» не обов'язково передбачає використання передових технологій і великих фінансових витрат.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, концепція «Розумне село» узгоджується з принципами сталого розвитку, який є пріоритетним у політиці держави щодо сільської місцевості, та з принципами політики децентралізації, яку Україна проводить останніми роками. Сьогодні, враховуючи економічні, екологічні та соціальні зміни, спричинені військовою агресією Російської Федерації, методи людської діяльності потребують докорінного перегляду. Тому ми вважаємо, що в цей складний для України час особливого значення набуває новий підхід до організації та розвитку країни в цілому і сіл як її основи.

Проблеми сільської місцевості України потребують комплексного вирішення, а концепція «Розумного села» визначається комплексним підходом, оскільки спрямована на різні сфери: економічну, екологічну, соціальну тощо.

Гнучкість концепції «Розумного села» дозволить не узагальнювати проблеми по селах, а вирішувати конкретні проблеми того чи іншого села, а також використовувати власний потенціал окремих територій для їх вирішення, що особливо важливо з огляду на розмаїття сільських територій України в економічному, екологічному та соціальному плані, а також враховуючи різний ступень шкоди, завданої війною.

З метою реалізації Концепції «Розумне село» вбачається доцільним включити її до загальної Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 р., а також до Концепції розвитку сільської місцевості.

Зважаючи на те, що державна підтримка реалізації концепції «Розумне село» є дуже важливою, доцільно передбачити видатки на реалізацію концепції «Розумне село» у державних та місцевих бюджетах.

Отже ідея створення «розумних сіл» вимагає науково-методичного базису та проведення державної політики як комплексу взаємопов'язаних політичних, правових, економічних, соціально-культурних і організаційних заходів, спрямованих на

встановлення загальнодержавних пріоритетів розвитку розумного села як основи розвитку інфраструктури сільських територій в Україні в умовах повоєнного періоду.

Вважаємо, що у перспективі доцільно розробити закон про «Розумне село», який має стати правовою основою для вирішення завдань у сфері збереження та розвитку мережі сіл, а також вирішення економічних, екологічних та соціальних проблем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Bailey M., Henriques J., Holmes J., & Jain R. Smart villages scoping study. Smart villages technical report. 2012. No. 1 URL: <http://e4sv.org/publication/smart-villagesscoping-study/>
2. Bhattacharyya, S. C., & Ohiare, S. (2013). The Chinese model of rural electrification and electricity access. In S. C. Bhattacharyya (Ed.), *Rural electrification through decentralised off-grid systems in developing countries*. London: Springer.
3. Blecharczyk W. Współpraca Smart City – Smart Villages dla wyższości jakości życia mieszkańców i środowiska. Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego. Ekspertyzy i opracowania. 2022. № 153.
4. Górecka A., Jezic Z., Kardum B. Smart villages and rural development. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*. 2021. Vol. 20(2).
5. Guzal-Dec D. Inteligentny rozwój wsi–konceptcja smart villages: założenia, możliwości i ograniczenia implementacyjne. *Economic and Regional Studies*. 2018. Vol. 11(3).
6. Gevelt V., Holzeis T. and oth. Achieving universal energy access and rural development through smart villages. *Energy for Sustainable Development*. 2018. No. 43. P. 139–142.
7. Hałasiewicz A. Nie ma już wsi, którą można odnawiać. *Więś i Rolnictwo*. 2023. Vol. 200(3). URL: <http://surl.li/fnoqvb>
8. Jeżyńska B. Partnerstwo wiejsko-miejskie jako konceptcja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. *Teka Komisji Prawniczej PAN. Oddział w Lublinie*. 2018. Vol. 11(1).
9. Kalinowski S., Komorowski Ł., Rosa A. Konceptcja smart villages. Przykłady z Polski, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, 2021. P. 14.
10. McAllister J.A., & Waddle D.B. Rural electricity subsidies and the private sector in Chile / In D.F. Barnes (Ed.). *The challenge of rural electrification: Strategies for developing countries*. Washington DC: RFF Press, 2007.
11. Panciszko B. The reasons of the implementation of the concept of smart villages in the European Union. *Przegląd Politologiczny*. 2021. Vol. (4).
12. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116 z dnia 2 grudnia 2021 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylecia rozporządzenia (UE) nr 1306/2013 (Dz. U. UE. L. z 2021 r. Nr 435, str. 187 z późn. zm.). URL: <http://surl.li/pxuyze>
13. The impact of the war in Ukraine on rural labour markets. Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2022. URL: <http://surl.li/uqnjhg>

14. Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o finansowaniu wspólnej polityki rolnej na lata 2023–2027. URL: <http://surl.li/rpmern>
15. Ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027. URL: https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2953_u.htm
16. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900160095>
17. Wójcik M., Tobiasz-Lis P., Czapiewski K., Janc K., Jeziorska-Biel P., Wolski O. Inteligentny rozwój obszarów wiejskich (smart rural development): konceptcja, wymiary, metody. GlobalPoint. 2018.
18. Wolski O. Smart villages in EU policy: How to match innovativeness and ragmatism? *Więś i Rolnictwo*. 2018. Nr 181(4).
19. Zavratinik V., Kos A., Stojmenova Duh E. Smart villages: Comprehensive review of initiatives and practices. *Sustainability*. 2018. Vol. 10(7).
20. Zhang X., Zhang Z. How do smart villages become a way to achieve sustainable development in rural areas? «Smart village planning» planning and practices in China. *Sustainability*. 2020. Vol. 12(24).
21. Статистичний щорічник України за 2022 рік / За ред. І.Є. Вернера. Київ, 2023. С. 20, 26. URL: <http://surl.li/dvbkfv>
22. Оцінка впливу війни на людей. Червень 2023. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>
23. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 816. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF#n11>
24. Похиленко Н.М. Огляд концептуальних основ та моделей сільського розвитку. *Economic Synergy*. 2023. № 1. С. 246–269.
25. Продовольча безпека – важливий елемент економічної та національної стабільності / за ред. Ткаченко Д. Миколаїв : МНАУ, 2023. 104 с.

REFERENCES:

1. Bailey M., Henriques J., Holmes J., & Jain R. (2012) Smart villages scoping study. *Smart villages technical report*, no. 1 Available at: <http://e4sv.org/publication/smart-villagesscoping-study/>
2. Bhattacharyya S. C., & Ohiare S. (2013) The Chinese model of rural electrification and electricity access / In S. C. Bhattacharyya (Ed.), *Rural electrification through decentralised off-grid systems in developing countries*. London: Springer.
3. Blecharczyk W. (2022) Współpraca Smart City – Smart Villages dla wyższości jakości życia mieszkańców i środowiska. *Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego. Ekspertyzy i opracowani*, no. 153.
4. Górecka A., Jezic Z., Kardum B. (2021) Smart villages and rural development. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, vol. 20(2).
5. Guzal-Dec D. (2018) Inteligentny rozwój wsi–konceptcja smart villages: założenia, możliwości i ograniczenia implementacyjne. *Economic and Regional Studies*, vol. 11(3).
6. Gevelt V., Holzeis T. and oth. (2018) Achieving universal energy access and rural development through smart villages. *Energy for Sustainable Development*, no. 43, pp. 139–142.

7. Hałasiewicz A. (2023) Nie ma już wsi, którą można odnawiać. *Więś i Rolnictwo*, vol. 200(3). Available at: <http://surl.li/fnoqbv>
8. Jeżyńska B. (2018) Partnerstwo wiejsko-miejskie jako koncepcja zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. *Teka Komisji Prawniczej PAN. Oddział w Lublinie*, vol. 11(1).
9. Kalinowski S., Komorowski Ł., Rosa A. (2021) Koncepcja smart villages. Przykłady z Polski, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN. P. 14.
10. McAllister J. A., & Waddle D. B. (2007) Rural electricity subsidies and the private sector in Chile / In D. F. Barnes (Ed.). *The challenge of rural electrification: Strategies for developing countries*. Washington DC: RFF Press.
11. Panciszko B. (2021) The reasons of the implementation of the concept of smart villages in the European Union. *Przegląd Politologiczny*, vol. (4).
12. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2116 z dnia 2 grudnia 2021 r. w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 1306/2013 (Dz. U. UE. L. z 2021 r. Nr 435, str. 187 z późn. zm.). Available at: <http://surl.li/pxuyze>
13. The impact of the war in Ukraine on rural labour markets. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). Available at: <http://surl.li/uqjnhg>
14. Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o finansowaniu wspólnej polityki rolnej na lata 2023–2027. Available at: <http://surl.li/rpmern>
15. Ustawa z dnia 8 lutego 2023 r. o Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027. Available at: https://orka.sejm.gov.pl/proc9.nsf/ustawy/2953_u.htm
16. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Available at: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19900160095>
17. Wójcik M., Tobiasz-Lis P., Czapiewski K., Janc K., Jeziorska-Biel P., Wolski O. (2018) Inteligentny rozwój obszarów wiejskich (smart rural development): koncepcja, wymiary, metody. GlobalPoint.
18. Wolski O. (2018) Smart villages in EU policy: How to match innovativeness and ragmatism? *Więś i Rolnictwo*, nr 181(4).
19. Zavratrik V., Kos A., Stojmenova Duh E. (2018) Smart villages: Comprehensive review of initiatives and practices. *Sustainability*, vol. 10(7).
20. Zhang X., Zhang Z. (2020) How do smart villages become a way to achieve sustainable development in rural areas? "Smart village planning" planning and practices in China. *Sustainability*, vol. 12(24).
21. Vernera I. Ye. (eds.) (2023) *Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2022 rik*. Kyiv. P. 20, 26. Available at: <http://surl.li/dvbkfv>
22. Otsinka vplyvu viiny na liudei. (Cherven 2023). Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>
23. Postanowa Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 serpnia 2023 r. No. 816. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF#n11>
24. Pokhylenko N. M. (2023) Ohliad kontseptualnykh osnov ta modelei silskoho rozvytku. *Economic Synergy*, no. 1, pp. 246–269.
25. Tkachenko D. (eds.) (2023) *Prodovolcha bezpeka – vazhlyvyi element ekonomichnoi ta natsionalnoi stabilnosti*. Mykolaiv: MNAU, 104 p.

*Стаття надійшла до редакції 27.09.2024.
The article was received 27 September 2024.*